

Acta Medica Christiana

Spravodaj zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov
Ročník 3. 1996 Číslo 4

Obsah

✓ Úvodom	1	- "Slovensko má zvláštne poslanie"	
✓ Príspevky a materiály	2	<i>Ján Pavol II</i>	14
- Pastiersky list biskupov Slovenska na sviatok Svätej Rodiny 1996	2	✓ O knihách	15
- Ekonomické a sociálne dôsledky demografického vývoja Slovenska <i>J. Brocka</i> ..	4	- Boží plán - Desatoro pre tretie tisícročie (<i>Ján Pavol II.</i>)	15
- Etické aspekty ovplyvnenia demografického vývoja: Boží plán - desatoro pre tretie tisícročie <i>Ján Pavol II.</i>	6	- Cesta k lásce (<i>Anthony de Mello</i>)	15
- O pôvode života a evolúcii <i>Ján Pavol II.</i>	12	- Čas stretnutí (<i>František Mikloško</i>)	15
		✓ Informácie	16
		- Bratislavský klub ZKLZ	16
		- Od redakcie	16
		✓ Kumulovaný obsah 3. ročníka	i - ii

Úvodom

"... Láska, ktorá má svoju živnú pôdu a nachádza svoj výraz v stretnutí sa muža a ženy, je Božím darom; ide teda o pozitívnu silu, zameranú na to, aby muž a žena dosiahli zrelosť ako osoby; je aj vzácnym zálohom na darovanie sa, na čo sú povolani všetci, muži i ženy, aby tak naplnili v rámci vlastného sebauskutočnenia a blaha v rovne života to, na čo je každý povolaný. Totiž človek ako vtelený duch, t.j. duša spolu s telom v jednote osoby, je povolaný na lásku.

K ľudskej láske patrí aj telo a teda zas vyjadruje aj duchovnú lásku. Sexualita nie je teda iba čosi čisto biologické, ona sa dokonca týka priam jadra ľudskej osoby. Prežívanie sexuality ako fyzického darovania sa má svoju pravdu a dosahuje svoj plný zmysel vtedy, keď je výrazom osobného darovania sa muža a ženy až po smrť. Lenže táto láska, podobne ako celý osobný život, je následkom prvotného hriechu krehká a v mnohých sociálno - kultúrnych prostrediach je vystavená negatívnym vplyvom, ktoré ju krivia a zraňujú.

Pánovo vykúpenie však poskytuje reálnu možnosť i radostnú pohnútku na pozitívne zachovávanie čistoty tak pre tých, ktorí sú povolani na manželstvo, a to či už pred ním, či v čase prípravy naň, či v neskoršom celom dlhom období manželského života, ako aj pre tých, ktorým sa dostal dar osobitného povolania na zasvätený život. ..."

Úryvok z " *udská sexualita - pravda a poslanie: Smernice pre v chovu v rodine*" (*Pápe ská rada pre rodinu*), slovensk preklad SSV Trnava, 1996, 126 strán, bod. 3, s. 9 - 10.

Príspevky a materiály

PASTIERSKY LIST BISKUPOV SLOVENSKA NA SVIATOK SVÄTEJ RODINY (29. decembra 1996)

Milovaní bratia a sestry,

sviatok Svätej Rodiny je neodmysliteľným sviatkom Vianoc, ktorý Cirkev slávi v nedeľu medzi Narodením Pána a Novým rokom. Narodenie Pána Ježiša urobilo z manželského páru Panny Márie a sv. Jozefa rodinu. Príchod detí v manželstve umocňuje lásku, na základe ktorej sa muž a žena odovzdali jeden druhému a prijali sa navzájom vo všetkých rovinách svojho života. Táto láska je, a stále musí ostať, láskou darujúcou. Ona sa potom odovzdáva deťom ako základ, ktorý sa darovaním neochudobňuje, ale obohacuje sa práve vtedy, keď sa rozdáva. Takáto láska prináša skutočné šťastie, slobodu a vedomie vlastnej dôstojnosti.

Z dejín i súčasnosti poznáme aj iné chápanie lásky, ktoré ju zaradilo do kategórie konzumného blahobytu a zmyslového zážitku. Tu sa stráca pocit osobnosti a láska sa stáva iba prostriedkom zážitku.

V žiadnom inom ľudskom spoločenstve na zemi nežijú osoby tak blízko vedľa seba ako v manželstve a rodine. Sväté písmo to vyjadruje slovami: *Preto opusté muž svojho otca i matku a pripúta sa k svojej manželke a budú jedno telo (Gen 2, 24).*

Preto nikde inde sa neprejaví dvojaké chápanie lásky tak protikladne, ako v manželstve a rodine. Kde dostala svoje miesto darujúca sa láska, tam rodina prežíva akoby kus strateného raja. Kde prevláda len zmyslová láska, tam je rodinný život predzvesťou zatratenia.

Svätý Otec Ján Pavol II. v apoštolskej exhortácii **Familiaris consortio - Rodinné spoločenstvo** hovorí, že *mnohé rodiny prežívajú túto situáciu vo vernosti tým hodnotám, ktoré tvoria základ rodinného zriadenia. V iných rodinách zavládla neistota a rozpaky, pokiaľ ide o vlastné úlohy, alebo dokonca pochybnosti a takmer nevedomosť o hlavnom ciele a podstate manželského a rodinného života* (ods. 1).

Podľa Svätého Otca je potrebné pre dobro rodiny dbať na väčšie povedomie slobody, vyzdvihnutie dôstojnosti ženy, zodpovedné rodičovstvo a výchovu. Ďalej prehĺbenie vzťahov medzi rodinami pre ich vzájomnú duchovnú i hmotnú pomoc. Taktiež je potrebné uvedomenie si poslania rodiny v Cirkvi a zapojenie sa do tvorby spravodlivej spoločnosti.

Pápež Ján Pavol II. varuje pred deformáciou základných hodnôt. Upozorňuje na bludný názor, že obaja manželia sú úplne nezávislí a vystríha pred spochybňovaním rodičovskej autority pred deťmi, ako aj rastúcim počtom rozvodov, umelých potratov a sterilizáciou. Svätý Otec hovorí, že príčinou týchto ťažkostí je nesprávne chápanie slobody. V krajinách tretieho sveta je to krajný nedostatok materiálnych prostriedkov nevyhnutných pre dôstojný život. V bohatých krajinách zasa blahobyť, konzumné zmýšľanie, úzkosť a strach. Život už nie je požehnaním, ale nebezpečenstvom a prekážkou, ktorej sa treba vyhnúť (ods. 6).

Voči tlaku masmédií, ktoré propagujú záporné javy, neostali odolní ani veriaci. Aj oni strácajú zmysel pre kladné hodnoty a nedokážu byť kritickým svedomím rodinnej kultúry a pravého *rodinného humanizmu* (ods. 7).

Základnou úlohou rodiny je služba životu. Plodením sa odovzdáva Boží obraz z človeka na človeka. Plodnosť manželskej lásky sa však neobmedzuje len na plodenie detí, ale obohacuje sa všetkými plodmi mravného, duchovného a nadprirodzeného života, ktoré otec a matka na základe svojho povolania majú odovzdať deťom a skrze ne Cirkvi a svetu.

Preto, že manželská láska je osobitnou účasťou na tajomstve života a lásky samého Boha, Cirkev si uvedomuje, že dostala zvláštne poslanie strážiť a brániť vznesenú dôstojnosť manželstva a zodpovednú úlohu odovzdávania ľudského života. Potvrdil to Druhý vatikánsky koncil a encyklika Pavla VI. **Humanae vitae**. Manželská láska musí byť plne ľudská, výlučná a otvorená novému životu. Učenie Cirkvi je dnes zasadené do takej spoločenskej a kultúrnej situácie, ktorá z jednej strany sťažuje jeho pochopenie, no z druhej strany ho robí ešte naliehavejším a potrebným pre poznesenie opravdivého dobra muža a ženy.

Život je vždy darom Božej dobroty. Najhlbším previnením proti odovzdávaniu života je (umelý) potrat, čiže zámerné prerušenie tehotenstva, kde človek cielene ukončuje život už počatého dieťaťa. Osobuje si tu absolútne právo na život namiesto služby životu, ktorý má všemožne chrániť. Čo do podstaty niet rozdielu medzi už narodeným a ešte nenarodeným, ale počatým životom.

Je veľkým protirečením, keď štátne zákony chránia život už narodeného dieťaťa pod hrozbou trestu a zároveň dovoľujú usmrtiť ešte nenarodené dieťa. Je to obraz znehodnotenej pravdy o človeku.

V prítomnej dobe prežívame dve smutné okružle výročia: Pred 40 rokmi v Československej republike parlament schválil prvý zákon, ktorý dovoľoval potraty; pred 10 rokmi bol tento zákon ešte viac liberalizovaný. Dodnes dovoľuje vykonať potrat aj z malickej príčiny.

Boh, a v jeho službách Cirkev, zakazuje potrat, a to nielen z nejakých vonkajších dôvodov, ale zo samotnej podstaty skutku. Je to vražda nevinného ľudského života, ktorému navyš nebola umožnená sviatosť krstu ako brána k plnej účasti na Božom živote. Následky potratu sa prejavujú v ľuďoch, ktorí ho vykonali, výčitkami svedomia a duševnou nespokojnosťou až do konca života. Spoločnosť trpí nedostatkom mladého pokolenia.

Drahí bratia a sestry, týmto pastierskym listom Vám chceme pomôcť poznať a pochopiť nesmiernu Božiu lásku, ktorá stvorila človeka na svoj obraz. Boh dáva prežívať človeku túto lásku v manželstve a rodine. Život v opravdivej láske je predzvesťou spoločenstva s Bohom vo večnosti.

Milá mládež, chlapi a dievčatá! Nebojte sa prijať ideály kresťanského manželstva napriek všetkým protichodným názorom. Láska sa nesmie zamieňať za zážitok. Tam je kľúč od šťastného manželstva.

S prianím kresťanskej odvahy Vás všetkých pozdravujeme a do nastávajúceho nového roka 1997 Vám udeľujeme svoje apoštolské požehnanie.

Ján Chryzostom kardinál Korec, nitriansky diecézny biskup, **Ján Sokol**, bratislavsko-trnavský arcibiskup, **Alojz Tkáč**, košický arcibiskup, **Ján Hirka**, prešovský diecézny biskup, **ThDr. František Tondra**, spišský diecézny biskup, **Eduard Kojnok**, rožňavský diecézny biskup, **Rudolf Baláž**, banskobystričský diecézny biskup, **Peter Dubovský**, banskobystričský pomocný biskup, **Dominik Tóth**, bratislavsko-trnavský pomocný biskup, **Vladimír Filo**, bratislavsko-trnavský pomocný biskup, **František Rábek**, nitriansky pomocný biskup, **Milan Chautur**, prešovský pomocný biskup, **Andrej Imrich**, spišský pomocný biskup, **Bernard Bober**, košický pomocný biskup

EKONOMICKÉ A SOCIÁLNE DÔSLEDKY DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJA SLOVENSKA

Princíp solidarity z kresťanského sociálneho učenia je súčasťou sociálnych systémov vo všetkých krajinách, demokratických či nedemokratických. Solidarita generácií má osobitné postavenie medzi ostatnými dŕihmi solidarity (zdravých a chorých, bohatých a chudobných, zamestnaných a nezamestnaných, solidarita mužov a žien, solidarita regiónov). Dávno predtým ako sa inštitucionalizovala v spoločnosti, fungovala v rodinách ako elementárne pravidlo zodpovedného spôsobu života a nachádzať ho i v slovenskej ľudovej múdrosti (viď “múdry hospodár a tri groše”).

V posledných rokoch prichádza aj v **Slovenskej republike** k výrazným zmenám v správaní obyvateľstva. **Prudký pokles pôrodnosti**, ktorý sme zaznamenali najmä po roku 1989, je spôsobený viacerými faktormi. Spoločensko-politické zmeny v našej spoločnosti znamenali pre väčšinu občanov zhoršenie sociálnej situácie a vyvolávajú obavy a strach z budúcnosti (nezamestnanosť, stály rast životných nákladov, nízke mzdy, pre mladých nedostupnosť bytu, rast kriminality a ďalšie). Mení sa životný štýl ľudí. Najprv sa chcú zabezpečiť určitým životným štandardom a rodinu i deti “odkladať” na neskôr. Tak sa správajú tí, ktorí sa prispôbili zmeneným podmienkam. Masovokomunikačné prostriedky veľmi agresívne propagujú konzumný spôsob života.

Narušenie rovnováhy v populačnom vývoji má ďalekosiahle dôsledky. nebezpečnosť zníženej pôrodnosti je o to vážnejšia, že jej ekonomické a sociálne dôsledky sa v prvých rokoch (klamливо) prejavujú ako pozitívne zmeny. Nepriaznivé dôsledky, ktoré sú o určitú časovú fázu posunuté, nie je možné v čase, kedy sa naplno prejavia, okamžite alebo aj vôbec odstrániť - bez tvrdých zásahov do jestvujúceho systému sociálneho zabezpečenia. Aj eventuálne zlepšenie demografického vývoja, t.j. zvýšenie pôrodnosti, sa v tomto systéme môže prejavíť až o generáciu neskôr.

Z krátkodobého hľadiska ide o zníženie výdavkov individuálnych alebo rodinných (vyšší čistý mesačný príjem na osobu) a tiež zníženie verejných výdavkov na zdravotnú starostlivosť o deti, na vzdelanie, na sociálne dávky rodinám s deťmi, a pod. Sociálna situácia rodín s viacerými deťmi je všeobecne nepriaznivejšia, aj napriek nižšiemu daňovému zaťaženiu a vyšším sociálnym transferom od štátu. To je jedna z príčin, prečo sa rodičia ťažšie rozhodujú pre dieťa.

V prípade dlhodobo vysokej nezamestnanosti zníženie pôrodnosti znižuje napätie do budúcnosti na trhu práce (avšak zdražovanie pracovnej sily v konečnom dôsledku tento efekt ruší - pozn. red.). Na Slovensku zdanlivo komplikujú situáciu na trhu práce práve silné populačné ročníky 70-tych rokov. Vážnosť situácie s pohľadom do budúcnosti akcentuje fakt, že napriek silným populačným ročníkom, ktoré sú na Slovensku teraz vo fertilnom veku, pôrodnosť výrazne klesá. Toľko o “pozitívnych” účinkoch klesajúcej pôrodnosti.

Teraz niekoľko slov o **dlhodobých dôsledkoch**. Tie sú skôr negatívne a v určitých situáciách môžu byť doslova katastrofálne.

Napríklad pri existencii **systému dôchodkového zabezpečenia** založeného na priebežnom financovaní, aký máme aj v Slovenskej republike. Ten je totiž rozhodujúcim spôsobom závislý na počte ekonomicky aktívneho obyvateľstva. **Nevytvára žiadne rezervy**, pretože príjmy poisťného sa hneď vyplácajú v podobe dôchodkov. Solventnosť dôchodkového systému je ovplyvnená pomerom počtu obyvateľov v poproduktívnom veku k obyvateľom v produktívnom veku. A tiež, samozrejme, mierou ekonomického rastu, úrovňou daňového a poisťného zaťaženia. Pomer závislosti produktívneho a poproduktívneho obyvateľstva je v súčasnosti 3.44. Podľa projekcie Slovenského štatistického úradu z roku 1993 bude tento pomer nasledovný: v r. 2.000 - 3.48,

v r. 2.005 - 3.33, v r. 2.010 - 2.96, v r. 2.015 - 2.60. Upozorňujem, že táto projekcia je, vzhľadom na aktuálny vývoj pôrodnosti, už zastaralá. Preto uvedené čísla možno chápať len ako orientačné. V skutočnosti budú ešte nepriaznivejšie.

V tejto súvislosti je možno zaujímavý údaj o pomere doby prispievania na dôchodok a doby pobrania dôchodku u mužov (2.45; t.j. 40 rokov : 16.32 roka) a u žien (1.35; t.j. 34 : 25.22). Znamená to, že ženy odchádzajúce na starobný dôchodok prispievajú na dôchodok 1.35-krát dlhšie než dôchodok poberajú, kým muži 2.45-krát dlhšie prispievajú na dôchodok než ho poberajú.

Globálny **problém zdrojov na zabezpečenie dôchodkov** riešia v rôznych krajinách rôzne. V jedných zvyšujú dane, poistné odvody, v iných znižujú počet dôchodcov a zvyšujú počet tých, čo pracujú - prispievajú na dôchodky, čiže posúvajú vekovú hranicu odchodu do dôchodku (a tým menia tzv. "pomer závislosti"). V Českej republike na 62 rokov, v Nemecku na 65 rokov, a sú krajiny, kde sa zaoberajú i hranicou 70 rokov.

Súčasná slovenská vláda nerobí v tejto veci takmer nič. Vlastne robí. Zavádza verejnosť, že situácia vôbec nie je zlá a hrozivá a svojou praktickou politikou prispieva k ďalšiemu prehĺbovaniu krízy a znižovaniu úrovne dôchodkov. Napriek relatívne vysokej sadzbe poistného (28.5%) úrovne starobného dôchodku k priemernej mzde v národnom hospodárstve predstavovala v roku 1995 len 43.1% (priemerná mzda 7.195,- Sk, priemerný starobný dôchodok 3.102,- Sk). V tomto roku sa pomer ešte zhorší.

Aké sú prognózy ďalšieho vývoja, resp. dôsledky nepriaznivého demografického vývoja? V roku 2.010 bude o 13% dôchodcov viac, ale príjmy v Sociálnej poisťovni budú o 23% nižšie, ak by sa dôchodky indexovali podľa rastu miezd, čo povedie k prudkému **poklesu úrovne dôchodkov**, ktoré nebude možné kompenzovať ani systémom doplnkového dôchodkového poistenia.

Možno na Slovensku pristúpiť **k zvýšeniu daňového (poistného) zaťaženia** v súvislosti so starnutím populácie a znižovaním pôrodnosti? Asi ťažko. To dnešné je na hranici únosnosti a je vyššie ako vo vyspelých krajinách Európskej Únie (EÚ). V Slovenskej republike vzrástlo z 36.8% v r. 1993 na 44.4% v r. 1995. V EÚ je 40.5%. Veľmi vysoké dane pôsobia na Slovensku **kontraproduktívne** aj v oblasti zamestnanosti.

Posúvanie vekovej hranice odchodu do dôchodku je na Slovensku strašiacom, najmä vďaka dezinformáciám a demagógii súčasnej vlády o strednej dĺžke života obyvateľstva, kedy zamieňa tú pri narodení so strednou dĺžkou života pre účely dôchodkového zabezpečenia (t.j. dožitia v dôchodku). Porovnajme rozdiel: prvá vs. druhá - muži 68.4 vs. 15.6 roku, ženy 76.3 vs. 20.0 roku (platí pre rok 1995).

Je zaujímavé, ako sa správajú samotní občania v dôchodkovom veku v súčasnej nepriaznivej sociálnej situácii - pracujú dlhšie, i po dosiahnutí nároku na starobný dôchodok. Sociálna poisťovňa očakávala nárast počtu novopriznaných dôchodkov v roku 1995 o cca 30.000, ale ich počet sa zvýšil o necelých 8000. V roku 1996 splňa podmienky na odchod do dôchodku cca 25.000 občanov, v prvom polroku však uplatnilo svoj nárok cca 7.000 osôb. Hoci vláda hovorí, že neposunie hranice odchodu do dôchodku, vytvára také podmienky, že občania si ich posúvajú sami. V prípade nezlepšenia demografického vývoja, nezvyšovania daní a neznižovania dôchodkov je teda riešením zmena podmienok nároku na dôchodok, inými slovami posúvanie vekovej hranice odchodu do dôchodku. Táto vláda s ním počíta po roku 2.000.

Dane a výška poistného výrazným spôsobom ovplyvňujú aj iné hospodárske a sociálne procesy. Je na nich závislá tiež celá verejná spotreba (zdravotníctvo, školstvo, sociálne zabezpečenie, obrana, bezpečnosť, správa štátu). Dane a poistné však závisia od počtu (a produktívnosti) ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Pohľad nielen na

súčasný systém dôchodkového zabezpečenia ale aj do zdravotníctva i vzdelávania signalizuje viaceré závažné problémy. Klesajúca kvalita, nízka efektívnosť, ale najmä finančná náročnosť. Nároky občanov neustále rastú a ich očakávaniam nezodpovedá schopnosť štátu poskytnúť finančné zabezpečenie v uvedených oblastiach. Faktom, ktorý objektívne prehľbuje kritickú situáciu je nielen spomalenie ekonomického rastu, ale najmä nepriaznivé demografické trendy - starnutie populácie a rapidne zníženie pôrodnosti. **Azda najmenej konfliktným riešením kritickej situácie je úsilie o zvrátenie nepriaznivého demografického vývoja a poklesu pôrodnosti. Inými slovami, odstránenie všetkých bariér, ktoré odrádzajú rodiny od rozhodnutia sa pre dieťa.**

A: Ing. J. B., Križovany 186, PSČ 91924.

Ing. Július Brocka
poslanec NR SR

Text prednášky na Konferencii "Demografický vývoj Slovenska", Bratislava, 30. novembra 1996 - redakčne upravené. -J.G.-

ETICKÉ ASPEKTY OVPLYVNENIA DEMOGRAFICKÉHO VÝVOJA: BOŽÍ PLÁN - DESATORO PRE TRETIÉ TISÍCROČIE

Morálny relativizmus modernej spoločnosti

Modernú spoločnosť pokúša relativizmus, ktorý z mnohých ľudí robí skeptikov. Osobitne kultúrne zmeny a vedecký pokrok akoby prevracali naruby kritéria v oblasti mravného života. Hodnoty a objektívne orientačné body v morálke sa len málo uznávajú. Individualizmus a subjektívizmus sa stavajú dominantnými charakteristikami pri uvažovaní a rozhodnutiach v oblasti morálky. Dalo by sa povedať, že niekedy sa určité spôsoby konania považujú za normálne a morálne prijateľné len preto, lebo tak koná veľký počet osôb. Vládne zmätok, keď necháme ľudí veriť, že čo je zákonné, je samo osebe mravné. To platí osobitne tam, kde občiansky zákon protirečí mravným požiadavkám. U mnohých našich súčasníkov, ktorí sa ešte neotvorili kresťanskej nádeji na spásu a neporozumeli zmyslu hriechu, sa objavili nové podoby strachu. Tieto môžu viesť k existenciálnemu pesimizmu. Zdravotníctvo a výskum stoja v službách života, aby umožnili človeku *prežiť všetky fázy jestvovania dôstojne a ľudsky, ako mu to je vlastné*. Spoločnosť a občianske autority majú povinnosť ochraňovať osoby, najmä tie najkrehkejšie, pred možným zneužitím výstrelkami vedy či techniky.

Keď treba zvoliť tú správnu cestu vo vede či pri liečebnom procese, natíska sa pritom mnoho otázok. Pri rozhodovaniach však treba mať vždy na pamäti nekonečne úctyhodnú prirodzenosť každej ľudskej bytosti, Bohom milovaného stvorenia, ktoré má neodňateľné právo na život a musíme ho chrániť od počatia až po prirodzenú smrť. "Zabraňovať žiť tým najslabším a postihnutým je skutočnou urážkou všetkých, ktorí sa z rôznych dôvodov v takej situácii ocitli. To je neprijateľná eugenika. Napokon, nech je už prognóza akákoľvek, nikdy nemožno ospravedlniť svojvoľnej a subjektívnej definícii kvality života a výlučne lekárskeho a vedeckého kritériám."

Ekologické otázky

Ak rozhodujúcim faktorom výroby bola kedysi pôda a neskôr kapitál, chápaný ako masa strojov a nástrojov, tak dnes sa rozhodujúcim faktorom čoraz väčšmi stáva

človek, čiže jeho schopnosť vzdelávať sa, čo sa prejavuje vo vedeckých poznatkoch, jeho schopnosť spoločne organizovať a schopnosť tušiť a uspokojovať potreby druhého.

Človek, ktorého väčšmi uchvátila túžba mať a užívať než byť a rásť, prehnánym a nezriadeným spôsobom spotrebúva zdroje zeme a svojho života. Na počiatku nezmyselného ničenia prirodzeného prostredia je antropologická chyba, žiaľ, v našich časoch príliš rozšírená. Človek, ktorý odhaľuje svoju schopnosť meniť a v istom zmysle aj tvoriť svet vlastnou prácou, zabúda, že to všetko je možné iba na základe toho, že prvým, pôvodným darcom vecí je Boh.

Teológia, filozofia a veda sa zhodujú v predstave harmonického vesmíru, čiže opravdivého "vesmíru", ktorý má svoju integritu a vnútornú aj dynamickú rovnováhu. *Tento poriadok treba rešpektovať.* Ľudstvo je povolane skúmať ho, rozvážne a obozretne objavovať a napokon využívať tak, aby zachovalo jeho integritu.

Na druhej strane je zem vo svojej podstate *spoločným dedičstvom, ktorého ovocie musí slúžiť blahu všetkých.* Druhý vatikánsky koncil znovu potvrdil, že "Boh určil zem a všetko, čo obsahuje, na požívanie pre všetkých ľudí a pre všetky národy" (*konš. Gaudium et Spes, 69*). To má priame dôsledky pre náš problém. Je nespravodlivé, aby malý počet privilegovaných neprestajne hromadil prebytočné majetky a mrhal použiteľnými zdrojmi, pričom množstvo ľudí žije v biednych podmienkach, na úrovni životného minima. A práve tento dramatický rozmer ekologickej skazy nás učí, ako žiadostivosť a individuálny či kolektívny egoizmus protirečia poriadku stvorenia, v ktorom je zakódovaná aj vzájomná všestranná závislosť.

Dnešná spoločnosť nenájde riešenie ekologickeho problému, ak so všetkou vážnosťou *nezreviduje svoj životný štýl.* V mnohých častiach sveta má spoločnosť sklon k hedonizmu a konzumizmu, pričom zostáva ľahostajná k spôsobeným škodám. Ako som už poznamenal, vážnosť ekologickej situácie odhaľuje hĺbku morálnej krízy človeka. Kde niet zmyslu pre hodnotu človeka a ľudského života, tam vládne nezáujem o iných a o zem. Jednoduchosť, miernosť, sebadisciplína a duch obetavosti musia formovať každodenný život, aby sme všetci neboli nútení znášať negatívne následky nevšímavosti niektorých.

Je teda veľmi naliehavé vychovávať k *ekologickej zodpovednosti*, k zodpovednosti voči sebe, k zodpovednosti voči druhým a zodpovednosti voči životnému prostrediu. Táto výchova sa nemôže zakladať jednoducho len na cite alebo na nedefinovanom chcení. Jej cieľ nesmie byť ani ideologický, ani politický, a nesmie vychádzať z odmietania moderného sveta alebo z pochybnej túžby po návrate do "strateného raja". Správna výchova k zodpovednosti zaručuje skutočnú zmenu v spôsobe zmýšľania a konania.

Materiálna bieda mnohých národov

Zem nikdy toľko neprodukovala, a nikdy nemala toľkých hladujúcich. *Plody zeme sa stále nerovnomerne rozdeľujú.* K tomu sa pripája rastúci rozdiel medzi Severom a Juhom. Ako viete, na tento problém som chcel upozorniť ľudí dobrej vôle svojím posolstvom k Svetovému dňu mieru 1. januára, v ktorom som napísal: "Nepriamou, ale predsa reálnou hrozbou mieru je teda *chudoba*, ktorá nahodáva dôstojnosť človeka, je vážnym útokom na hodnotu života a zasahuje srdce mierového rozvoja spoločnosti" č.3)

Zoči-voči rastúcej biede, ktorá spôsobuje, že chudobných je čoraz viac a sú čoraz chudobnejší, zoči-voči nezamestnanosti, ktorá na okraj spoločnosti odsúva a bolestne sa dotýka najmä mladej generácie, zoči-voči nízkej kultúre, rasizmu, rozde-

leniu rodiny alebo chorobám, treba v prvom rade interpelovať politických činiteľov. V súčasnosti svet disponuje technickými a štrukturálnymi možnosťami na zlepšenie životných podmienok. Dnes, viac ako včera, by mal mať každý vhodnú príležitosť zúčastniť sa dôstojným a primeraným spôsobom na hostine života. Deľba darov zeme, spravodlivé rozdeľovanie ziskov, zdravá reakcia človeka sú tiež prvoradé úlohy, ktoré stoja pred verejnou mocou.

Združovať občanov do spoločenských projektov, utvrdiť v nich dôveru v tých, ktorí im vládnu, a v národy, ktorých sú členmi - to sú základy, na ktorých vyrastá harmonický život ľudských spoločenských. Veľmi často sa stáva, že javy, ako protesty na námestiach či atmosféra podozrievania, ktorých ozvena v spoločenských maso-komunikačných prostriedkoch, nie sú ničím iným než prejavmi nespokojnosti a bezmocnosti voči nevnímanosti k základným potrebám, keď človek nemá zaručené legitímne práva, keď cíti, že ho nepovažujú za účastníka politického a sociálneho programu, keď nevidí ani len náznak riešenia roky pretrvávajúcich ťažkostí. V podstate základnou príčinou problémov je práve to, že človek nemá dostatočný rešpekt, že sa s ním nepočíta a nie je milovaný pre to, čím je. Treba ľudí naučiť, alebo znova naučiť, aby pozerali jeden na druhého, počúvali sa a spolu kráčali. Predpokladom toho je, aby všetci mali minimum spoločných hodnôt, ktorých uznanie dokáže motivovať zhodné riešenie.

Demografická explózia

Cirkev pozná tento problém a nepodceňuje jeho závažnosť. Práve preto aj nedávno podporila a povzbudila do jeho hlbšieho štúdia, berúc do úvahy štatistické údaje a zhodnotiac ich etický a pastoračný dopad. Cirkev uznáva zodpovednosť štátov v takejto citlivej oblasti. V *Katechizme* sa výslovne hovorí, že verejná autorita môže pristúpiť "k iniciatívam, ktoré usmernia populačnú demografiu" (KKC, 2372).

Je jasné, že takéto iniciatívy predpokladajú zmysel pre zodpovednosť v jednotlivých rodinách. Ako som už predtým spomenul, manželia sa musia rozhodovať o otázke plodenia detí v rámci rozumného plánovania, ktoré sa opiera o veľkorysú, a zároveň reálne zhodnotenie svojich možností, zhodnotenie toho, čo je dobré pre prichádzajúce dieťa a pre samotnú spoločnosť, a to všetko vo svetle objektívnych mravných kritérií (pozri Posolstvo pani Nafis Sadik v *Osservatore Romano*, 19. marca 1994, s. 8).

Pri tejto téme sa rodinná etika stretá s etikou politickou. Etický rozmer presne vymedzuje aj to, aké môžu byť zásahy štátov a medzinárodného spoločenstva. Napríklad, nikdy nie je dovolené zasahovať "autoritatívnymi a prinucovacími nariadeniami" (KKC, 2372), ktoré smerujú k tomu, aby zbavili manželov ich prvotnej a neodhateľnej zodpovednosti. Je tiež neprijateľné, aby sa v záujme regulácie pôrodnosti propagovalo na používanie nemorálnych, najmä abortívnych prostriedkov. Toto je jeden z bodov, kde nastáva radikálne protirečenie medzi Cirkvou a niektorými smermi. Nazaj, ako nebyť rozrušený zoči-voči skutočnosti, že je možné vydať obrovské sumy peňazí na rozširovanie eticky neprijateľných antikoncepčných prostriedkov, zatiaľ čo sa odmieta rozvíjať veľký potenciál "prírodného plánovania rodičovstva"? Takéto plánovanie nielenže je menej nákladné, ale zaiste "pomáha manželským dvojiciam uchovať si ľudskú dôstojnosť pri preukazovaní si zodpovednej lásky" (pozri Apel kardinálov na ochranu rodiny v *Osservatore Romano*, 15. jún 1994, s. 1).

Je zrejme, že správne riešenie demografickej politiky si vyžaduje zvýšiť úsilie tak v oblasti rastu prírodných a ekonomických zdrojov, ako aj ich spravodlivého rozdeľovania a tiež v oblasti správnej medzinárodnej kooperácie pri rozvíjaní me-nej favorizovaných krajín.

Ploditeľská zodpovednosť rodičov

Katechizmus katolíckej Cirkvi zdôrazňuje, že láska manželov "svojou povahou smeruje k tomu, aby bola plodná. Dieťa neprichádza zvonka ako doplnok vzájomnej lásky manželov, ale sa rodí v samotnom srdci ich vzájomného sebadarovania, ktoré ho je plodom a naplnením" (KKC, 2366).

Pochopenie tajomnej veľkosti tejto udalosti má pre nás základný význam. Tak som to napísal aj v *Liste rodinám*: "V otcovstve a materstve je prítomný sám Boh [...]. Skutočne jedine od Boha môže pochádzať ten *obraz a podoba*, ktoré sú vlastné ľudskej bytosti tak, ako sa to stalo pri stvorení. Plodenie je pokračovaním stvorenia" (č.9).

Tieto slová, zaiste, nachádzajú osobitný ohlas u veriaciach. Ich hodnotu však možno spoznať aj prostým rozumom, ktorý je nútený uznať v zázraku rodiaceho sa ľudského života čosi, čo veľmi prekračuje rámec čirej biologickej skutočnosti. V plodení ľudského života *biológia predpokladá, že sama bude prekonaná*. A to musíme zahnúť aj do oblasti etiky: To, čo súvisí s plodením ľudského života, nemožno chápať tak, akoby išlo o čisto biologickú vec, s ktorou je možné akokoľvek manipulovať.

Na tejto základnej antropologickej a etickej báze je postavené cirkevné učenie o "zodpovednom otcovstve a materstve". Žiaľ, práve v tomto bode sa katolícke myslenie často chápe nesprávne, akoby Cirkev podporovala ideológiu maximálnej plodnosti a nútila manželov plodiť deti bez uváženia a plánovania. Ale stačí si pozorne prečítať vyhlásenia Učiteľského úradu, aby bolo zrejmé, že to tak nie je.

V skutočnosti manželia pri plodení života naplňajú jeden z najvyšších rozmerov svojho povolania – sú *Božími spolupracovníkmi*. Práve preto sú vedení k čo najzodpovednejšiemu postoju. Keď sa rozhodujú, či splodiť alebo nespodiť nový život, nesmú sa dať viesť ani egoizmom, ani ľahkovážnosťou, ale opatrnou a uvedomelou veľkodušnosťou, ktorá im pomôže zhodnotiť možnosti a okolnosti. Predovšetkým treba postaviť na prvé miesto blaho dieťaťa. Ak je tu teda dôvod, aby dieťa nespodili, takáto voľba je dovolená a dokonca by mohla byť aj nevyhnutná. Zostáva však aj povinnosť naplniť toto rozhodnutie za pomoci kritérií a metód, čo rešpektujú plnú pravdu o manželskom stretnutí s jeho zjednocujúcim a ploditeľským rozmerom, ktoré múdro reguluje biologickými rytmami samotná príroda. Možno sa podľa nich riadiť a využiť ich, ale nemožno ich "znásilňovať" umelými zásahmi.

Žiaľ, aj v takej citlivej oblasti, akou je plodenie života, nechýbajú znepokojujúce príznaky kultúry, ktorá nie je *inšpirovaná pravou láskou*. To je celkom zrejme vtedy, keď sa *vylúči alebo potlačí rodiaci sa život*; paradoxne sa však táto kultúra uplatňuje aj v prípade, keď sa nový život "vyžaduje" za každú cenu a používajú sa na to z morálneho aspektu nevhodné prostriedky. Skutočne, čoraz rýchlejšim tempom sa rozširujú *technológie ľudského plodenia* akými sú umelé oplodnenie alebo prepožičanie matky, ktorá vynosí dieťa, a pod. – a tie nás stavajú pred celý rad etických problémov. Okrem iných vážnych súvislostí stačí pripomenúť, že pri podobných postupoch je ľudská bytosť *olúpená o právo* zrodiť sa z aktu opravdivej lásky a za normálnych biologických procesov, a tak je od začiatku poznačená problémami psychologického, právneho i sociálneho rázu, ktoré ju budú sprevádzať celý život.

V skutočnosti legitímnu túžbu po dieťati nemožno interpretovať ako akési *právo na dieťa*, ktoré sa musí za každú cenu uspokojiť. To by znamenalo správať sa k nemu ako k veci! Pokiaľ ide o vedu, tá má povinnosť podporovať prirodzené procesy plodenia, a nie úlohu nahrádzať ich umelými procesmi. Tým viac, že túžba po dieťati sa dá naplniť aj prostredníctvom právnej inštitúcie adopcie, ktorá si zaslúži,

aby bola čoraz lepšie organizovaná a podporovaná, a tiež prostredníctvom iných foriem sociálnej služby a činnosti, akými môže byť starostlivosť o mnohé deti, ktoré boli rôznymi spôsobmi zbavené tepla rodiny.

Povolanie ženy k materstvu

Snáď ešte nikdy nebolo natoľko potrebné ako dnes prehodnotiť pojem materstva, ktoré nie je nejakou archaickou koncepciou patriacou do mytologických počiatkov civilizácie. Nech akokoľvek znásobíme a rozšírime úlohy ženy, predsa všetko v nej - jej fyziológia, psychológia, jej priam vrodené správanie, mravné, náboženské a dokonca estetické ctenie - odhaľuje a povyšuje jej schopnosť a poslanie zrodíť zo seba novú bytosť. Je oveľa väčšia ako muž postavená pred úlohu dávať život. Tehotenstvom a pôrodom je dôvernejšie spojená s dieťaťom, je mu bližšie počas jeho vývoja, je bezprostrednejšie zodpovedná za jeho rast, intenzívnejšie sa zúčastňuje na jeho rasti a bolesti, na riziku, ktoré podstupuje vo svojom živote. Hoci je pravda, že úloha matky má byť koordinovaná s prítomnosťou a zodpovednosťou otca, predsa má žena dôležitejšiu úlohu pri počiatkoch života každej ľudskej bytosti. Je to úloha, v ktorej sa stáva zrejmom podstatná charakteristika ľudskej bytosti, ktorej určenie jej nezostáva uzavretou do seba, ale sa otvorí a dávať iným.

Je nevyhnutné, aby sa zo spoločenského hľadiska prehodnotila úloha matky. Povinnosti matky v domácnosti vyžadujú veľkú nasadenosť, vyžadujú veľa času a lásky. Deti potrebujú starostlivosť, lásku a cit. Ak sa z detí majú stať zodpovední ľudia, mravne, nábožensky a psychologicky zrelí, treba im venovať mnoho pozornosti.

Hoci zodpovednosť za rozvoj rodiny spočíva tak na otcovi, ako aj na matke, predsa ešte veľa závisí od osobitného vzťahu medzi matkou a dieťaťom.

Taká spoločnosť, ktorá umožní matkám venovať čas svojim deťom a vychovávať ich podľa ich potrieb, právom môže byť na seba hrdá. Sloboda ženy - matky musí byť jasne chránená, aby žena bola zbavená každej diskriminácie, najmä v porovnaní so ženami bez rodinných záväzkov. Spoločnosť nesmie finančne postihovať matky, ktoré jej preukazujú veľmi užitočnú a vznešenú službu. Materstvom zveril Boh žene ľudskú existenciu celkom osobitným spôsobom. Preto má žena prvoradú úlohu starať sa o život od jeho počatia. Kto pozná lepšie ako matka zázrak života, ktorý sa rozvíja v jej lone? Žena sa, žiaľ, často stretáva s objektívnymi ťažkosťami, ktoré sťažujú jej úlohu matky, ba niekedy od nej vyžadujú priam hrdinský postoj.

Je potrebné energicky potláčať mnohé podoby násillia a vykorisťovania, ktoré viac či menej otvoreným spôsobom robia zo ženy tovar a šliapu tak po jej dôstojnosti.

Nezriedka sú takéto neznesiteľné bremená výsledkom ľahostajnosti a nevhodnej pomoci, ktorá súvisí aj so zákonodarstvom necitlivým voči takej hodnote, ako je rodina, a tiež s rozšírenou prekrútenou formou kultúry, ktorá úplne zbavuje muža zodpovednosti za rodinu a v horších prípadoch ho vedie k tomu, aby ženu považoval za predmet pôžitku alebo jednoduchý nástroj reprodukcie.

Je našou povinnosťou podniknúť proti tejto utláčateľskej kultúre všetky legitímne kroky, ktoré napomôžu opravdivú emancipáciu žien. V tejto iniciatíve však stojí dôstojnosť ženy a ochrana života "na tej istej strane barikády".

Ochrana života od prvého okamihu

Koncil neváhal označiť potrat za "ohavný zločin" (pozri *Gaudium et Spes*, 51). Základom takéhoto prísneho súdu je nielen zjavené Slovo, ale aj "slovo", ktoré vy-

riekne ľudský rozum. Samotná veda dnes prináša svoje vlastné uistenia o ľudskej povahe embrya a potvrdzuje, že je od svojho počatia jedinečnou a biologicky samostatnou bytosťou, obdarenou vnútornou plánovitosťou, ktorá sa uskutočňuje bez prerušenia kontinuity až po dosiahnutie zrelosti. Práve preto chráni embryo, rovnako ako už narodených jednotlivcov, Božie prikázanie: "Nezabiješ!"

Úlohou štátu je zabezpečovať a všetkými možnými spôsobmi podporovať úctu k životu každého človeka. Zoči-voči tejto povinnosti sa nemožno dovolávať slobody svedomia a voľby, pretože úcta k životu je základom každého iného práva, vrátane práva na slobodu. Ako pripomína *Katechizmus katolíckej Cirkvi*, "neodňateľné právo každého ľudského jedinca na život predstavuje *konštitučný prvok občianskej spoločnosti a jej zákonodarstva*" (KKC, 2273), pretože, "v okamihu, keď pozitívny zákon zbaví jednu kategóriu ľudských bytostí ochrany, ktorú mu občiansky zákon musí poskytnúť, štát popiera rovnosť všetkých pred zákonom. Ak štát nedá svoju moc do služby práva každého obyvateľa, a osobitne tých najslabších, podkopáva samotné základy právneho štátu" (Kongregácia pre náuku viery, inštrukcia *Donum vitae*, k.III).

Kultúra smrti a kultúra života

Dvadsaťte storočie sa považuje za obdobie masívnych útokov na život, nekonečného radu vojen a neustalého masakrovania nevinných ľudských životov. Falošní proroci a falošní učitelia dosiahli najväčší možný úspech. Vyžadujú, aby potrat a eutanázia, skutočná a priama vražda autentickej ľudskej bytosti, boli považované za právo a za riešenie individuálnych či spoločenských problémov. Je to ozajstná masakra nevinných.

Drogy, nemierne požívanie alkoholu, pornografia a sexuálna nezriadenosť, násilie - to sú vážne problémy, ktoré si vyžadujú serióznu odpoveď celej spoločnosti v každej krajine i na medzinárodnej úrovni. Sú to však aj osobné tragédie a treba na ne reagovať konkrétnymi skutkami medziľudskej vzájomnej lásky a solidarity, ktorú prebúdzajú veľká obnova vlastnej osobnej zodpovednosti pred Bohom, pred ostatnými a pred naším vlastným svedomím. Sme strážcami našich bratov.

Kultúra života, to je úcta k prírode a ochrana Božieho stvoriteľského diela. Je to ochrana najmä ľudského života od prvého okamihu počatia až po jeho prirodzené ukončenie.

Kultúra života je aj služba tým, ktorí nemajú nijaké privilégia, chudobným a utlačaným, pretože spravodlivosť a sloboda sú neodlučiteľné a jestvujú len vtedy, ak platia pre všetkých. Kultúra života znamená každý deň ďakovať Bohu za dar života, za našu hodnotu a za našu dôstojnosť, ktoré máme ako ľudské bytosti, za priateľstvo, ktoré nám on ponúka počas našej púte k nášmu večnému určeniu.

Ján Pavol II.*

* Úryvky z knihy *Ján Pavol II.: Boží plán - Desatoro pre tretie tisícročie*, Lúč, Bratislava, 1996, 188 strán (pozri aj informáciu na s. 15 tohto čísla AMCS), ktoré zazneli v rámci Konferencie ZKLZ a ÚSKI "Demografický vývoj Slovenska" 30. novembra 1996 v Bratislave.

Aké veľkolepé sú tvoje diela, Pane, a aké hlboké tvoje myšlienky! Nerozumný človek to nevie a blázon to nechápe.

Žalm 92

O PÔVODE ŽIVOTA A EVOLÚCII

Posolstvo Jána Pavla II. Pápežskej akadémii vied

Pri príležitosti 60. výročia znovuzaloženia Pápežskej akadémie vied sa 23. októbra 1996 konalo v Ríme jej valné zhromaždenie, ktorému poslal svoj pozdrav a posolstvo pápež Ján Pavol II. Vzhľadom na mimoriadnu závažnosť tohto posolstva pre oblasť biomedicíny a bioetiky odtlačáme jeho text v plnom znení, podľa prekladu uverejneného v Katolíckych novinách, 111, 1996, č. 46, s. 1 - 2.

S veľkou radosťou Vám posiadam svoj srdečný pozdrav, pán prezident, a vám všetkým, ktorí tvoríte Pápežskú akadémiu vied, pri príležitosti vášho valného zhromaždenia.

1. Pri oslavách 60. výročia znovuzaloženia Akadémie by som rád pripomenul úmysel môjho predchodcu Pia XI., ktorý sa chcel obklopiť skupinou vybratých vedcov, od ktorých očakával, že budú so všetkou slobodou informovať Svätú stolicu o vývoji vedeckého bádania a že mu tak budú pomáhať v jeho úvahách. Od tých, ktorých rád nazýval *vedecký senát Cirkvi*, požadoval, aby slúžili pravde. A k tomu vás i ja dnes vyzývam s istotou, že všetci môžeme mať prospech z “plodného dialógu medzi Cirkvou a vedou”.

2. Potešila ma prvá téma, ktorú ste zvolili, totiž o pôvode života a evolúcii. Je to zásadná téma, ktorá živo zaujíma Cirkev, pretože Zjavenie obsahuje učenie týkajúce sa prírody a pôvodu človeka. Ako sa zblížujú závery, ku ktorým smerujú rôzne vedecké disciplíny, s tým, čo je obsiahnuté v posolstve Zjavenia? Áno, na prvý pohľad sa môže zdať, že dochádza k stretnutiu, akým smerom teda hľadať riešenie? My totiž vieme, že pravda nemôže odporovať pravde (porov. Lev XIII., encyklika **Providentissimus Dominus**). Napokon, aby ste lepšie vysvetlili historickú pravdu, sú veľmi dôležité vaše bádania o vzťahoch Cirkvi s vedou od 16. - 18. storočia.

Počas tohto valného zhromaždenia sa budete zvlášť zaoberať “reflexiou o vede na úsvite tretieho tisícročia” a začnete určovať hlavné problémy sformulované vedou, ktoré zasahujú budúcnosť ľudstva. Svojím rokovaním vytýčíte cesty riešenia, ktoré budú na prospech celého ľudského spoločenstva. Vývoj vedy v oblasti živej i neživej prírody a jej aplikácia dáva vzniknúť novým otázkam. Cirkev bude môcť stále lepšie poznávať ich dosah, keď pozná ich podstatné aspekty. A tak podľa svojho špecifického poslania bude môcť poskytovať meradlá na rozlišovanie mravného konania, ku ktorému sú všetci ľudia vyzývaní, pretože to vyžaduje ich celistvé (integrálne) zdravie.

3. Skôr, než vám predložím niekoľko úvah zameraných na tému pôvod života a evolúcia, chcel by som vám pripomenúť učenie Cirkvi, ktorá sa už v tejto záležitosti vyslovila v rámci vlastnej kompetencie. Rád by som tu uviedol dva zásahy.

Môj predchodca Pius XII. už vo svojej encyklike **Humani generis** (1950) tvrdil, že nie je protiklad medzi evolúciou a učením viery o človeku a jeho povolání, pod podmienkou, že sa nestratia z pohľadu niektoré pevné body (porov. AAS 42, 1950, s. 575 - 576). Ja sám potom, keď som 31. októbra 1992 prijímal účastníkov valného zhromaždenia vašej Akadémie, som mal príležitosť, čo sa týka Galilea, upriamiť pozornosť na správny výklad inšpirovaného slova podľa rigorózneho hermeneutiky. Treba presne vyhraničiť vlastný zmysel Písma a zbaviť ho neoprávnených výkladov, ktoré ho nechávajú hovoriť to, čo nebolo jeho úmyslom povedať. Aby sa dobre ohraničilo pole vlastného predmetu, exegéti a teológovia musia byť dobre informovaní o výsledkoch, ku ktorým dospeli prírodné vedy (porov. AAS 85, 1993, s. 764 - 772).

4. Encyklika **Humani generis** vzala do úvahy stav vedeckého bádania svojej doby

a tiež vlastných požiadaviek teológie, a pokladala učenie o “evolucionizme” za vážnu hypotézu, hodnú bádania a dôkladných úvah rovnako ako pri opačnej hypotéze. Pius XII. dodal dve podmienky metodologického poriadku: aby sa tento názor neprijíma ako zaručené a dokázané učenie a nemalo by sa úplne odhliadnuť od Zjavenia, čo sa týka otázok, ktoré stavia. Vyhlásil aj podmienky, za ktorých by bol tento názor kompatibilný s kresťanskou vierou (k tomuto bodu sa vrátim).

Dnes, takmer polstoročie po zverejnení encykliky, nové poznatky viedli k tomu, že vývojová teória sa považuje za viac než len hypotézu. Je príznačné, že táto teória sa vnútila zmýšľaniu bádateľov v dôsledku viacerých objavov v rôznych oblastiach poznania. Nijako nevyhľadávaná či nevyprovokovaná zhoda výsledkov prác, vykonávaných nezávisle od seba, vytvára sama osebe významný argument v prospech tejto teórie.

Aký je dosah nejakej podobnej teórie? Pristúpiť k tejto otázke znamená vstúpiť na pole epistemológie. Teória je metavedecké spracovanie určitých výsledkov pozorovaní, ktoré sú s ňou homogénne. Vďaka nej súhrn údajov a faktov navzájom od seba nezávislých môže byť spojený a vykladaný jednotiacou explikáciou. Teória dokazuje svoju platnosť v tej miere, v akej ju možno overiť. Stále je hodnotená podľa vedeckých faktov. Kde ich nemôže brať do úvahy, prejavuje svoje limity a svoju nevňadnosť. Musí byť teda znovu premyslená. Na druhej strane vypracovanie teórie ako je evolučná, ktorá celkom vyhovuje požiadavkam homogenity s údajmi pozorovania, si vyžaduje využiť isté pojmy z filozofie prírody. A pravdupovediac, skôr než o vývojovej teórii patrilo by sa hovoriť o vývojových teóriách. Tá pluralita odpovedá rozmanitosti výkladov, ktoré boli predložené o mechanizme evolúcie (vývoja) a na druhej strane filozofiám, o ktoré sa opiera. A tak existujú materialistické, redukcionistické, redukcionistické a duchovné textové varianty. Tu je úsudok vo vlastnej kompetencii filozofie a po nej teológie.

5. Učiteľský úrad Cirkvi sa priamo zaujíma o otázku evolúcie, pretože tá sa týka chápania človeka, o ktorom Zjavenie učí, že bol svorený na Boží obraz a podobu (porov. Gn 1, 28 - 29). Koncilová konštitúcia **Gaudium et spes veľkolepo vyložila toto učenie, ktoré je osou kresťanského učenia. Pripomína, že človek je *jediným tvorom na zemi, ktorého chce Boh pre neho samotného (n. 24)*. Inými slovami, ľudský jednotlivec nesmie byť nikdy podriadený ako prostriedok alebo iba ako nástroj ani (zologickému) druhu, ani spoločnosti; má hodnotu sám osebe. Je osobou. Svojou inteligenciou a svojou vôľou je schopný nadviazať vzťah zdieľania, solidarity a daru samého seba so “svojím podobným” (s človekom, ktorý je mu podobný). Sv. Tomáš poznamenáva, že podobnosť človeka s Bohom spočíva zvlášť v jeho špekulatívnej inteligencii, pretože jeho vzťah s predmetom jeho poznania sa podobá vzťahu, ktorý má Boh so svojím dielom (Teologická suma, I-II, q. 3 a 5, ad 1). Ba ešte viac, človek je vyzývaný, aby nadviazal vzťah poznania a lásky so samým Bohom, vzťah, ktorý sa naplní za hranicu času, vo večnosti. Tajomstvo vskrieseného Krista nám zjavilo celú hĺbku a veľkosť tohto povolania (porov. Gaudium et spes, č. 22). Celá osoba i so svojím telom vlastní túto dôstojnosť na základe svojej duchovnej duše. Pius XII. podčiarkol tento zásadný bod: ak ľudské telo pochádza z predexistujúcej živej hmoty, duchovná duša je bezprostredne svorená Bohom (Humani generis, AAS 42, 1950, s. 575).**

A preto tie vývojové teórie, podľa filozofií, ktoré ich inšpirujú; ktoré považujú ducha akoby vznikol zo síl živej hmoty alebo ako epifenomén - vedľajší produkt - tejto hmoty, sú nezlučiteľné s pravdou o človeku. Nie sú okrem toho schopné dať základy dôstojnosti ľudskej osoby.

6. S človekom sa teda ocitáme pred iným ontologickým poriadkom; dalo by sa povedať pred ontologickým skokom. Ak sa však predpokladá taká ontologická diskontinuita, nejdeme proti onej fyzickej kontinuítu, ktorá sa zdá byť vedúcou líniou

bádania o evolúcii a bádania na úrovni fyziky a chémie? Úvaha o metóde používanej v rôznych úrovniach poznania umožňuje uviesť do súladu dve hľadiská, ktoré sa zdali nezmieriteľné. Empirické vedy popisujú a merajú so stále väčšou presnosťou mnohoznačné prejavy života a včleňujú ich do linky času. Okamih prechodu k duchovnému nie je predmetom pozorovania tohto typu, ktoré nemôže odhaliť na experimentálnej úrovni rad veľmi cenných znamení špecifickosti ľudského bytia. Avšak skúsenosť metafyzického poznania, sebavedomia a sebareflexie o sebe, mravného svedomia, slobody alebo ešte estetická a náboženská skúsenosť sú predmetom filozofickej analýzy a reflexie, z ktorej potom teológia odvodí posledný zmysel podľa Stvoriteľovsho plánu.

7. Na záver by som chcel pripomenúť evanjelióvu pravdu, ktorá môže vniesť vyššie svetlo na horizont vášho bádania o pôvode a rozvoji živej hmoty. Biblia je totiž nositeľkou mimoriadneho posolstva života. Dáva nám múdry pohľad na cestu tým, že charakterizuje najvyššie formy existencie. Tento pohľad ma viedol k encyklike, ktorú som venoval rešpektovaniu ľudského života a ktorej som dal titul **Evangelium vitae**.

Je príznačné, že v evanjeliu sv. Jána život označuje božské svetlo, ktoré nám Kristus sprostredkúva. Sme vyzývaní vstúpiť do večného života, totiž do večnej Božej blaženosti. Náš Pán cituje veľké slová Deuteronómia, aby nás varoval pred väčšími pokušeniami, ktoré na nás číhajú: *Nielen z chleba žije človek, ale z každého slova, ktoré vychádza z Božích úst* (Mt 4, 4). Ba viac, **život je jeden z najkrajších titulov, ktoré Biblia dala Bohu, On je Bohom živých.**

Z celého srdca zvolávam na vás všetkých i na našich drahých hojnosť Božieho požehnanja.

Vatikán, 22. októbra 1996

Ján Pavol II.

“SLOVENSKO MÁ ZVLÁŠTNE POSLANIE”

“... Katolíci nesmú ostať na pokraji sociálneho a politického života. Ba viac, veľký je prínos, ktorý môžu a musia dať - inšpirujúc sa sociálnou náukou Cirkvi. Pritom nemajú nikdy zaujať predpojaté a jednostranné pozície, ktoré sú často sterilné, ak nie priam škodlivé. V tomto ohľade je veľmi dôležitá vzájomná úcta, podľa starého zlatého pravidla: “In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus caritas” - “V závažných veciach jednota, v nejasných sloboda, vo všetkých prípadoch láska.”

Drahí bratia a sestry, Európa prežíva chúlостivé obdobie svojich dejín: kresťania spolu s ľuďmi dobrej vôle sú povolani ponúknuť tu doplnok ducha, o ktorom hovoril môj ctihodný predchodca, sluha Boží, pápež Pavol VI.: “Je to doplnok viery, nádeje a lásky, doplnok pravdy, slobody, spravodlivosti a pokoja.”

Slovensko má osobitnú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobre si to uvedomte! Je povolané ponúknuť svoj veľmi významný príspevok k pravému pokroku európskeho kontinentu svojimi tradíciami a kultúrou, svojimi mučeníkmi a vyznavačmi, ako aj živými silami svojich nových generácií.

Slovensko je povolané ponúknuť Európe predovšetkým dar svojej viery v Krista a svojej oddanosti Panne Márii. A práve Presvätej Panne opätovne zverujem váš národ a zároveň udeľujem osobitné apoštolské požehnanie vám, tu prítomným a celému slovenskému národu.

Pochválený buď Ježiš Kristus! “

Ján Pavol II.

Z prihovoru Svätého Otca pápeža Jána Pavla II. 6. novembra 1996 k slovenským pútnikom v Ríme.

O knihách

● **Boží plán - Desatoro pre tretie tisícročie (Ján Pavol II.), Lúč, Bratislava, 1996, 188 strán.** "Kniha *Boží plán - Desatoro pre tretie tisícročie* - je šťastná kniha. Je to súhrn myšlienok, je to akýsi breviár zásad pre život jednotlivca, rodiny, miest, národov a sveta. Je to šťastný výber tém z prejavov Jána Pavla II. od začiatku jeho pontifikátu v roku 1978. Desať hlavných častí knihy sa do značnej miery kryje s *Desatorom Pisma*, iné šťastne dopĺňajú túto orientáciu života. Sú to pevné body, či piliere, na ktorých možno rozvíjať život osobný aj nadosobný. Aj u nás sa zdalo, že po páde diktatúr, ktoré takmer udusili Európu i naše Slovensko, je cesta do budúcnosti otvorená a že nám bude stačiť sloboda. Teraz zisťujeme, že nám nestačí. Sloboda je voľný priestor, je to možnosť, ktorá sa dá zaplniť všeličím. Sloboda môže zostať duchovnou prázdnotou, možno ju naplniť ľahkomyselnými činmi, honbou za majetkom, závisťou i nenávisťou a nevráznosťami. Taká sloboda neprináša osov celku, ani národu, ani svetu. Je to stavba na piesku. Ján Pavol II. vidí svet už takmer dve desaťročia z takej výšky svojho poslania, že dovidí veľmi ďaleko a veľmi presne. Vidí život a svet v perspektíve večnosti. Táto kniha nám to výrazne a sústredene spritomňuje v témach: Viera, Cirkev, Modlitba, Láska, Dejiny, Zlo, Práca, Svet, Pokoj, Náboženstvo. Ku každej z týchto veľkých tém vybrali zostavovatelia obsažné časti z mnohých prejavov Svätého Otca, ktoré povedal v rozličných častiach sveta, rozličným poslucháčom a nám všetkým." ...

... "Knihu *Boží plán - Desatoro pre tretie tisícročie* - treba čítať a nad ňou meditovať... Patrí do rúk všetkým - kňazom, otcom, matkám, učiteľom, redaktorom, spisovateľom, politikom, študentom..."

(Úryvok z predslavu *Otca kardinála J. Ch. Korca; Boží plán...*, s. 5-6.)

● **Cesta k lásce (Anthony de Mello) Cesta, Brno, 1996, 162 strán.** Útla knižočka obsahuje zbierku krátkych meditácií indického kňaza - jezuitu, Anthonyho de Mello, známeho aj u nás z viacerých publikácií, ktoré pred krátkym časom vyšli. Meditácie sa zaoberajú - sviežim, otvoreným a originálnym spôsobom - so základnými otázkami zmyslu ľudského života a hľadania životného šťastia. Pomáhajú nám pochopiť, v čom spočíva naša neschopnosť oslobodiť sa od naprogramovaných vzorcov správania, nezriadených vázieb a túžob, mnohých predsudkov a nevedomovaných vnútorných bloká, ktoré nám bránia dosiahnuť pokoj srdca a vyrovnanosť života. Cesta lásky vedie k správne, plnému chápaniu života, k jeho prijatiu a k prijatiu nášho okolia, 'tých druhých', našich podmienok a našich trápení i neúspechov - v skutočnej, hlbokjej a oslobodzujúcej láske, v porozumení, ktoré očisťuje a otvára nové obzory. Knižka spochybňuje naše „istoty“ a ukazuje nám, kde asi by sme radšej mali "zaveslovať na hlbinu a spustiť sieť na lov". Bohatý úlovok rýb je totiž, paradoxne, celkom blízko - na dosah našich rúk, nášho srdca. Vrelo odporúčame!

-J.G.-

● **Čas stretnutí (František Mikloško), Kalligram, Bratislava, 1996, 200 strán.** "Kniha *Čas stretnutí* vychádza z obdobia rokov 1990-1992. Vo svete i v Československu padol komunistický systém. Čechy i Slovensko začali prechádzať premenou duchovných a matriálnych vzťahov. Otvorili sa dvere do sveta. Jedným i druhým smerom. V Čechách a na Slovensku si podávali kľučky hlavy štátov, osobnosti verej-

ného života i obyčajní ľudia. Kniha je postavená na motive stretnutí s týmito ľuďmi. Os týchto stretnutí tvoria ľudia, ktorí predstavujú vlastný hodnotový systém a s ktorými sa autor, ktorý bol v tomto období predsedom SNR, mal možnosť viackrát stretnúť. Sú nimi Alexander Dubček, Václav Havel, Ján Pavol II, Árpás Göncz a spoločnosť ľudí, ktorí tvorili základ prvej slobodnej vlády na Slovensku." Skromná, živo, zrozumiteľne a pútavo napísaná kniha nás vracia do obdobia rokov tesne po "Nežnej revolúcii"; plných entuziazmu, dobrej vôle, práce pre spoločné dobro a vybudovanie novej, slobodnej existencie ľudí "pod našimi Tatrami", ale aj času zlomov a osudových posunov novodobej histórie Slovenska; klíčenia nových problémov i nových zajtrajškov. Literatúra faktu, reportáž, politická esej? Skôr otvorené osobné svedectvo človeka, ktorý bol - vo všetkej skromnosti, neistote a netušene objavovanej rozhodnosti a originalite svojho ducha - priamo pri tom. Dobré, hodnotné čítanie - nie len pre "pamätníkov Nežnej revolúcie".

-J.G.-

Informácie

● Bratislavský klub ZKLZ

Bratislavský klub ZKLZ sa pravidelne schádza každý 2. utorok v mesiaci. Program stretnutí:

- **Sv. omša** s meditáciou **o 16.15 hod.** v Kostole sv. Cyrila a Metoda (u Redemptoristov), Puškinova ul. 1,
- **prednáška** na odbornú tému **o 17.00 hod.** na Žabotovej ul. č. 2 (v zasadačke na 1. poschodí).

-J.G.-

● Od redakcie

Prosíme vedúcich klubov ZKLZ, ako aj **organizátorov odborných a duchovných akcií o včasné zasielanie informácií**, prípadne svojich (po)-**ročných programov**, vhodných **na uverejnenie v našom časopise**. Radi prispejeme k propagácii Vašich podujatí!

Prosíme, podľa možnosti, o zasielanie Vašich príspevkov na uverejnenie v *Acta Medica Christiana Slovaca* spolu s disketou, obsahujúcou Váš text napísaný v niektorom bežnom textovom editore (t602, Word Perfect, MS Word, a pod.). Prosíme, pri zasílení diskety uveďte názov použitého programu a presný názov súboru obsahujúceho príspevok.

● PF '97

Hojnosť Božieho požehnaní a všetkých dobrých darov prozreteľnej Božej lásky; dostatok kresťanskej odvahy, statočnosti, vytrvalosti a čínorodosti; pod ochranou Nepoškvrnenej Panny Márie, našej Sedembolestnej Matky a Patrónky Slovenska, v tomto novom roku praje všetkým čitateľom a priaznivcom časopisu.

Redakcia

Acta Medica Christiana Slovaca je spravodaj Zväzu kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku. Uverejňuje pôvodné práce, materiály, informácie a prehľady s tematikou medicíny, zdravotníctva, medicínskej etiky a bioetiky, ako aj teologické a duchovné príspevky. Stojí dôsledne na strane ochrany ľudského života od jeho počatia a na rešpektovaní zásad kresťanskej etiky. Vychádza štvrtročne v slovenskom jazyku.

Redakčná rada: M. Babál, J. Bielik, J. Glasa (vedúci redaktor), J. Porubský, A. Rakús (predseda RR), M. Troščák, E. Vnenčáková, A. Záborská (tajomníčka RR)

Adresa pre korešpondenciu a zasielanie príspevkov: Dr. J. Glasa, Landauova 20, 841 02 Bratislava.

Registrované Ministerstvom kultúry SR, r.č. 1071/94. ISSN 1335 - 1028

Vydáva Charis s.r.o., Ipeľská 3, Bratislava, pre Zväz kresťanských lekárov a zdravotníkov na Slovensku.